

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/22/22/97

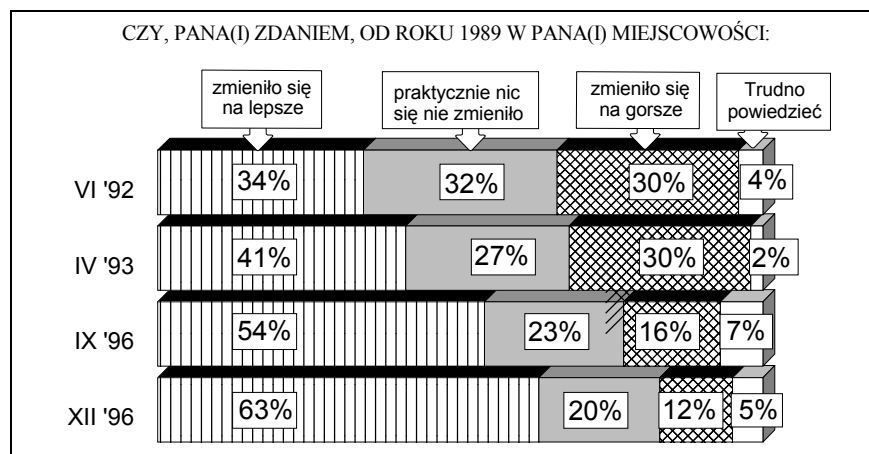
MOJA MIEJSCOWOŚĆ, REGION, KRAJ STOSUNEK DO MIEJSCA ZAMIESZKANIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Od ponad czterech lat utrzymuje się wysoka społeczna akceptacja swojego miejsca zamieszkania. Wyraźnie przybywa osób, które dostrzegają w swoich miejscowościach zmiany na lepsze, ubywa zaś przekonanych o tym, że nic się w nich nie zmieniło po roku 1989 lub że sytuacja uległa pogorszeniu.

- ◆ Większość Polaków (64%) jest przywiązana do swojego miejsca zamieszkania, niespełna jedna trzecia (31%) zaś - gdyby obecnie mogła urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości - wybrałaby przede wszystkim miasta średniej wielkości.
- ◆ Zdecydowana większość społeczeństwa (85%) pragnie mieszkać w Polsce, jedynie co siódmy rodak (14%) wolałby żyć za granicą, najczęściej w Niemczech, rzadziej - w USA (sporadycznie wybierano Australię i Kanadę oraz Francję i Szwajcarię).
- ◆ Za miasta godne pokazania cudzoziemcom badani uznają przede wszystkim Kraków (82%) i Warszawę (77%), znacznie rzadziej Gdańsk (36%), Poznań (25%), Wrocław (18%), Zakopane (16%).
- ◆ Polacy mają świadomość tego, że w kraju są regiony, w których mieszka się lepiej (57%), znacznie częściej jednak dostrzegają istnienie regionów, w których żyje się gorzej (71%). Na ich ocenę wpływa przede wszystkim sytuacja na rynku pracy oraz - w mniejszym stopniu - warunki ekologiczne, warunki życia, a także poziom oraz perspektywy rozwoju gospodarczego.

Z naszych badań wynika, że społeczeństwo pozytywnie postrzega przemiany ustrojowe, jakie dokonały się w Polsce¹. Lepiej oceniane są jednak zmiany w skali kraju niż w skali lokalnej - miejscu zamieszkania respondenta. Natomiast podzielone są zdania na temat konsekwencji przemian dla codziennego życia ludzi. Umacnia się jednak przekonanie, że w nowym systemie społeczno-gospodarczym żyje się lepiej.

Interesowało nas, w jakim stopniu opisany stan świadomości Polaków znajduje odzwierciedlenie w ich stosunku do swojej miejscowości i kraju, jak silne jest w społeczeństwie przywiązanie do miejsca zamieszkania oraz jak silna jest potrzeba migracji czy chęć życia za granicą. Ponadto chcieliśmy się dowiedzieć, jak respondenci postrzegają nasze miasta, które z nich uznają za godne pokazania cudzoziemcom, co sądzą o poszczególnych regionach kraju, w których - ich zdaniem - mieszka się lepiej, a w których gorzej i dlaczego².

ZADOWOLENIE ZE SWOJEJ MIEJSCOWOŚCI

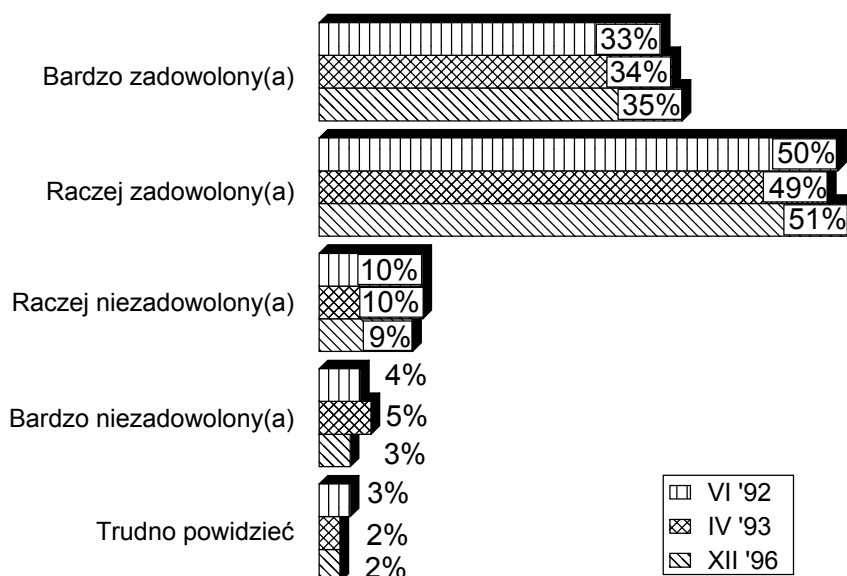
Wysoka społeczna akceptacja swojego miejsca zamieszkania utrzymuje się od ponad czterech lat, kiedy to po raz pierwszy podjęliśmy badania na ten temat.

---

¹ Por. komunikat CBOS „Ocena polskich reform w latach 1989-1996”, listopad ‘96.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (79), 12-17 grudnia ‘96 przeprowadzono na 1115-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, JEST PAN(I) ZADOWOLONY(A) CZY TEŻ NIEZADOWOLONY(A) Z TEGO, ŻE MIESZKA PAN(I) W TEJ MIEJSCOWOŚCI?

Wśród ankietowanych zdecydowanie przeważają (86%) osoby wyrażające zadowolenie z tego, że mieszkają w danej miejscowości. Jest ono tym częstsze, im większa miejscowość, w której żyją respondenci. Zadowolenie ze swojej miejscowości deklaruje połowa mieszkańców wielkich miast oraz mniej niż jedna trzecia (30%) osób mieszkających na wsi. Bardzo zadowolonych jest najwięcej wśród najstarszych respondentów (47%), a także emerytów i rencistów (po 42%), natomiast najmniej - wśród młodzieży w wieku do 24 lat (27%). Satysfakcji z miejsca zamieszkania sprzyja także zadowolenie z własnych warunków materialnych - wśród badanych określających swoją kondycję materialną jako dobrą 40% zdecydowanie akceptuje swoją miejscowość, tylko 9% zaś wyraża dezaprobatę.

Bezrobotni są grupą, która najrzadziej deklaruje zdecydowane zadowolenie (24%), a jednocześnie stosunkowo najczęściej - niezadowolenie ze swej miejscowości (18%). Nasuwa to przypuszczenie, że o stosunku do miejscowości w dużej mierze decyduje sytuacja na rynku pracy. Dlatego też bardziej niż inni zadowoleni są mieszkańcy dużych miast, gdzie łatwiej o pracę i dobre zarobki. Natomiast do mniej zadowolonych należy - obok bezrobotnych - młodzież, potencjalnie najbardziej zagrożona brakiem pracy.

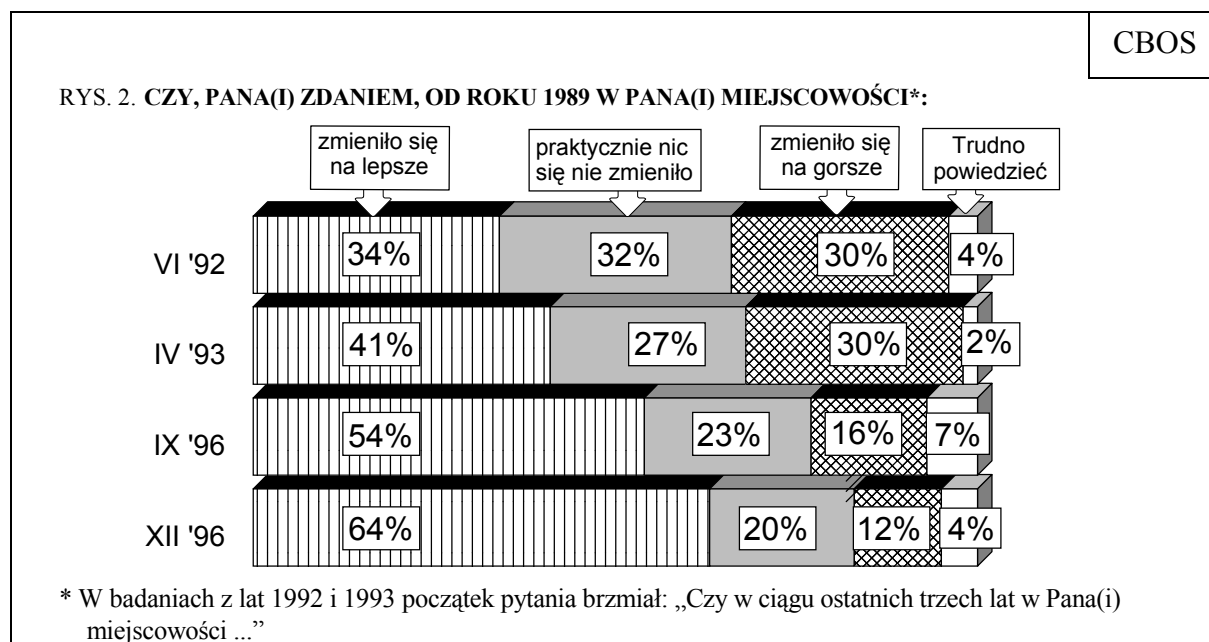
Obok szans na pracę i dobrą płacę, ważnym wyznacznikiem zadowolenia jest też, jak się wydaje, stopień zakorzenienia - przyzwyczajenie do miejsca zamieszkania. Wyjaśnia to, dlaczego bardziej zadowoleni ze swej miejscowości są badani starsi, dłużej w niej mieszkający, aniżeli młodzi, szczególnie uczniowie i studenci, którzy często zdobywają wykształcenie poza miejscem swego zamieszkania.

POSTRZEGANIE ZMIAN W SWOJEJ MIEJSCOWOŚCI

Interesujące jest, jak dalece stosunek do miejscowości, w której się mieszka, zależy od sposobu postrzegania zmian, jakie w niej zaszły po przelomowym roku 1989.

Okazuje się, że wraz z upływem lat wyraźnie przybywa osób, które w swoich miejscowościach dostrzegają zmiany na lepsze, ubywa zaś przekonanych o tym, że nic się w nich nie zmieniło lub że sytuacja uległa pogorszeniu.

Obecnie prawie dwie trzecie respondentów widzi zmiany na lepsze w miejscu swego zamieszkania, jedna piąta uważa, że nic się nie zmieniło, a tylko 12% wskazuje zmiany na gorsze.

Ocena zmian wyraźnie wiąże się z cechami położenia społecznego respondentów. Odsetek osób dostrzegających zmiany na lepsze rośnie wraz z wykształceniem i pozycją zawodową, a także dochodami i zadowoleniem z własnych warunków materialnych.

Pozytywne zmiany częściej wskazują mieszkańcy miast wielkich i dużych niż średnich i małych, najrzadziej zaś - osoby mieszkające na wsi.

Poza rolnikami, stosunkowo rzadko dostrzegają je również robotnicy niewykwalifikowani, gospodynie domowe, badani z wykształceniem podstawowym, osiągający niskie dochody, oceniający swoje warunki materialne jako złe.

Ciekawe jednak jest to, że o zmianach na gorsze zdecydowanie najczęściej (25%) mówią prywatni przedsiębiorcy. Natomiast badani o zbliżonej do przedsiębiorców pozycji społecznej - kadra kierownicza i inteligencja oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla, osoby najlepiej wykształcone i sytuowane, a także zadowolone ze swojej sytuacji materialnej - zdecydowanie najczęściej dostrzegają w swej miejscowości zmiany na lepsze. Równie często pozytywnie oceniają je uczniowie i studenci oraz ankietowani o prawicowej orientacji politycznej, natomiast osoby uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu należą do tych, którzy zmiany na lepsze dostrzegają najrzadziej.

Postrzeganie zmian w swojej miejscowości wiąże się z zadowoleniem z tego, że jest się jej mieszkańcem (V Cramera=0.23).

Tabela 1

w procentach

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) z tego, że mieszka Pan(i) w tej miejscowości?	Czy, Pana(i) zdaniem, od roku 1989 w Pana(i) miejscowości:			
	zmieniło się na lepsze	praktycznie nic się nie zmieniło	zmieniło się na gorsze	Trudno powiedzieć
Zadowolony(a)	91	80	77	66
Niezadowolony(a)	8	17	21	18
Trudno powiedzieć	1	3	2	16

Okazuje się, że niezależnie od tego, jakie zmiany zauważają respondenci, większość z nich wyraża zadowolenie ze swego miejsca zamieszkania, z tym że w różnym stopniu. Wśród dostrzegających pozytywne zmiany zadowoleni są prawie wszyscy (91%), natomiast w grupie tych, którzy uważają, że nic się nie zmieniło lub stwierdzają zmiany na gorsze, wyraźnie mniej badanych akceptuje miejsce zamieszkania, 17-21% zaś wyraża swoje niezadowolenie.

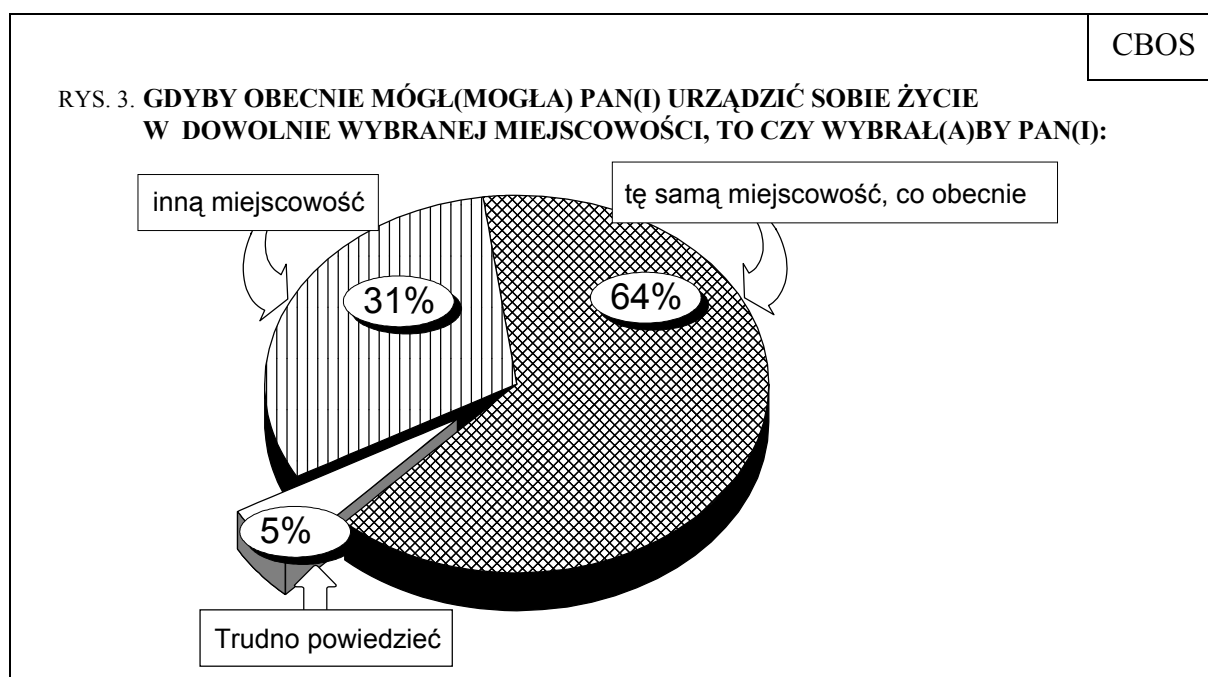
Można zatem przypuszczać, że zadowolenie ze swojej miejscowości niekoniecznie jest skutkiem tego, że w ciągu ostatnich siedmiu lat zmieniło się w niej na lepsze. Satysfakcja wielu osób wynika zapewne z przywiązania, zakorzenienia czy lokalnego patriotyzmu.

GOTOWOŚĆ DO MIGRACJI I EMIGRACJI

PRZYWIĄZANIE DO SWOJEJ MIEJSCOWOŚCI

O stopniu przywiązania do swojej miejscowości świadczą odpowiedzi respondentów na pytanie, czy w warunkach sprzyjających zmianie miejsca zamieszkania chcieliby pozostać w swojej miejscowości, czy też chętnie przeprowadziliby się do innej.

Okazuje się, że prawie dwie trzecie Polaków wybrałoby tę samą miejscowość, niespełna jedna trzecia zaś deklaruje gotowość do migracji³.

Gotowość zmiany miejsca zamieszkania najczęściej wyrażają bezrobotni (43%), robotnicy wykwalifikowani (44%), respondenci osiągający niskie, lecz nie najniższe, dochody (43%), ponadto - częściej niż inni - uczniowie i studenci, badani w wieku 25-44 lat (po 38%). Natomiast wśród osób starszych maleje chęć migracji, wzrasta zaś pragnienie pozostania w swojej miejscowości.

³ W 1963 roku 54% dorosłych mieszkańców miast odpowiadając na takie samo pytanie wyrażało chęć pozostania w swojej miejscowości, obecnie zaś - 61-73% (w zależności od wielkości miasta, w którym mieszkają), por. A. Wallis, *Opinie o miastach*, raport OBOP z 1964 r.

Przywiązanie do swego miejsca zamieszkania najczęściej deklarują osoby najstarsze (79%), emeryci (75%), a spośród aktywnych zawodowo - robotnicy niewykwalifikowani (74%), badani z wykształceniem podstawowym (72%), a ponadto - częściej niż inni - mieszkańcy wielkich miast (73%) oraz respondenci dobrze sytuowani, osiągający wysokie, lecz nie najwyższe, dochody (72%).

Jak widać, motywy wyboru pozostania w swojej miejscowości mogą być różne. Z jednej strony są to: starszy wiek i związane z nim przywiązanie do miejsca zamieszkania, wieloletnie związki rodzinne i towarzyskie, zasiedziałość, obawa przed zmianami, z drugiej zaś - brak wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, a więc ogólnie mniejsze szanse znalezienia pracy również w nowym miejscu zamieszkania, większe niż u innych trudności z radzeniem sobie w nowych warunkach, większa w związku z tym obawa przed „zaczynaniem życia od nowa”. Trzeci motyw wynika prawdopodobnie z autentycznej akceptacji miejsca zamieszkania, obserwujemy go wśród mieszkańców wielkich miast, najczęściej deklarujących zadowolenie ze swojej miejscowości, a także wśród osób dobrze sytuowanych, które nie pragną specjalnych zmian.

Najważniejszym motywem gotowości do migracji jest niewątpliwie bezrobocie oraz związane z nim niskie (choć nie najniższe) dochody. Ponadto zmian w mniejszym stopniu niż inni obawiają się osoby mające kwalifikacje zawodowe (robotnicy wykwalifikowani, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla), a także ci, którzy je zdobywają, tzn. uczniowie i studenci. Częściej niż pozostali myślą o migracji również badani w wieku 25-44 lat, typowym dla zakładania i rozwoju rodziny.

Ogólnie rzecz biorąc, o gotowości do migracji decyduje, poza omówionymi czynnikami, głównie stopień zadowolenia z miejscowości, w której się mieszka (V Cramera = 0.35).

Tabela 2

w procentach

Gdyby obecnie mógł(mogła) Pan(i) urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to czy wybrał(a)by Pan(i):	Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) z tego, że mieszka Pan(i) w tej miejscowości?		
	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
– tę samą miejscowość, co obecnie	72	12	39
– inną miejscowość	24	86	29
Trudno powiedzieć	4	2	32

Wśród respondentów wyrażających zadowolenie ze swojej miejscowości prawie trzy czwarte pragnie w niej pozostać, jedna czwarta zaś skłonna jest myśleć o migracji. Natomiast wśród niezadowolonych odnotowujemy odwrotne proporcje - w swojej miejscowości pragnęłoby nadal mieszkać jedynie 12% ankietowanych, natomiast zdecydowana większość wyraża chęć jej zmiany.

Widać więc, że badani mając do wyboru pozostanie w swojej miejscowości bądź zmianę jej na inną, myślą o migracji przede wszystkim wtedy, gdy już są wyraźnie niezadowoleni ze swojego miejsca zamieszkania. Mniejsze znaczenie przy podejmowaniu tego rodzaju decyzji ma dla nich to, jakie zmiany zaszły w ich miejscowości w ciągu ostatnich siedmiu lat, choć i to też jest ważne.

Tabela 3

w procentach

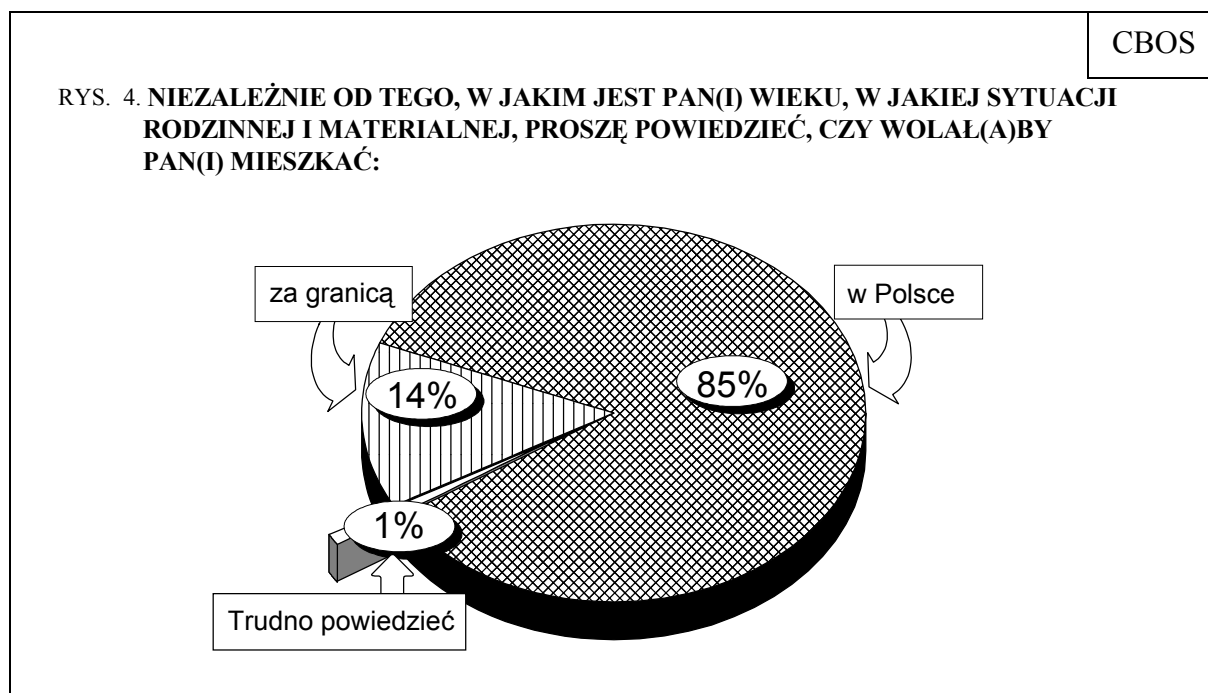
Gdyby obecnie mógł(mogła) Pan(i) urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to czy wybrał(a)by Pan(i):	Czy, Pana(i) zdaniem, od roku 1989 w Pana(i) miejscowości:		
	zmieniło się na lepsze	praktycznie nic się nie zmieniło	zmieniło się na gorsze
– tę samą miejscowość, co obecnie	69	58	49
– inną miejscowość	28	38	42
Trudno powiedzieć	3	4	9

Okazuje się bowiem, że wśród respondentów dostrzegających zmiany na lepsze zdecydowanie dominują ci, którzy deklarują przywiązanie do swojej miejscowości nad ewentualnymi migrantami (69% wobec 28%), natomiast w grupie badanych negatywnie oceniających zmiany liczba osób pragnących pozostać w swym miejscu zamieszkania niewiele przewyższa liczbę chcących je opuścić (odpowiednio 49% wobec 42%).

Warto podkreślić, że potencjalnych migrantów jest dwa razy więcej wśród respondentów niezadowolonych ze swojej miejscowości (86%) niż wśród osób, które dostrzegają w niej zmiany na gorsze (42%). Może to świadczyć o tym, że rzeczywiście o przywiązaniu do miejscowości lub chęci migracji z niej decydują czynniki nie związane z przemianami ostatnich lat.

PRZYWIĄZANIE DO SWOJEGO KRAJU

Zdecydowana większość społeczeństwa pragnie żyć w Polsce, jedynie co siódmy rodak wolałby mieszkać za granicą. Tak wysoka aprobatą życia w kraju utrzymuje się prawie we wszystkich grupach społeczno-demograficznych.

W kraju chcą mieszkać stosunkowo najczęściej ludzie starzy, renciści i emeryci, których sytuacja życiowa determinuje taki wybór, a także - częściej niż inni - kadra kierownicza i inteligencja oraz rolnicy. Ogólnie rzecz biorąc, w poglądach na ten temat różnice między grupami społeczno-zawodowymi są stosunkowo nieduże. Na zróżnicowanie opinii wpływa przede wszystkim wiek, sytuacja materialna oraz zatrudnienie lub pozostawanie bez pracy.

Chęć życia za granicą wyraża prawie jedna trzecia (31%) uczniów i studentów. Poza krajem chcieliby najczęściej mieszkać najmłodszy ankietowani (29%), ale także respondenci w wieku 25-34 lat (19%). Im badani są starsi, tym rzadziej preferują życie za granicą.

Osoby bezrobotne (21%), najgorzej sytuowane - o najniższych dochodach (19%) oraz określające swoją sytuację materialną jako złą (18%), a ponadto bierne zawodowo, zajmujące się prowadzeniem domu (20%), z wykształceniem zawodowym (19%) również częściej niż inne wyrażają chęć mieszkania poza krajem.

Warto odnotować, że stosunek do emigracji wyraźnie różni także mieszkańców dwóch regionów Polski - stosunkowo najczęściej chcieliby mieszkać za granicą badani z regionu południowo-wschodniego (19%), najrzadziej zaś - z regionu środkowozachodniego (8%).

Jednym z czynników decydujących o tym, czy respondenci preferują życie w kraju czy raczej za granicą, jest stopień zadowolenia ze swojego miejsca zamieszkania.

Tabela 4

w procentach

Niezależnie od tego, w jakim jest Pan(i) wieku, w jakiej sytuacji rodzinnej i materialnej, proszę powiedzieć, czy wolał(a)by Pan(i) mieszkać:	Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) z tego, że mieszka Pan(i) w tej miejscowości?		
	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
- w Polsce	87	75	60
- za granicą	12	21	22
Trudno powiedzieć	1	4	18

Osoby niezadowolone ze swojej miejscowości lub nie potrafiące określić swojego stosunku do niej częściej niż pozostałe wyrażają chęć mieszkania za granicą. Natomiast spośród zadowolonych zdecydowana większość (87%) pragnie żyć w Polsce. Okazuje się ponadto, że - podobnie jak w przypadku gotowości do migracji - również gotowość do emigracji bardziej zależy od stopnia zadowolenia ze swojej miejscowości (V Cramera=0.18) niż od oceny zmian, jakie nastąpiły w niej po roku 1989 (V Cramera=0.13).

GDZIE CHCIELIBYŚMY MIESZKAĆ

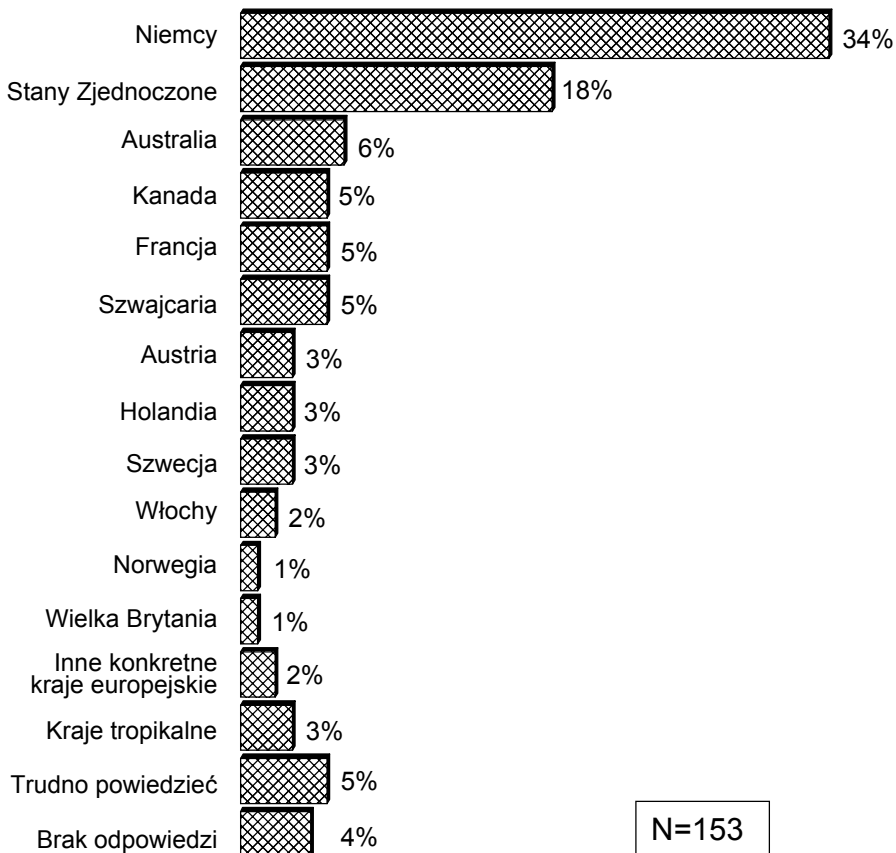
KRAJ I MIEJSCOWOŚĆ

Z deklaracji ankietowanych wynika, że zdecydowana większość z nich (85%) pragnie mieszkać w Polsce. Ci, którzy woleliby żyć za granicą, najczęściej wymieniają Niemcy, rzadziej Stany Zjednoczone, sporadycznie Australię, Kanadę, a z krajów europejskich - Francję i Szwajcarię oraz kilka innych podanych niżej.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY CHCIELIBY MIESZKAĆ ZA GRANICĄ

CBOS

RYS. 5. W JAKIM KRAJU CHCIAŁ(A)BY PAN(I) MIESZKAĆ?

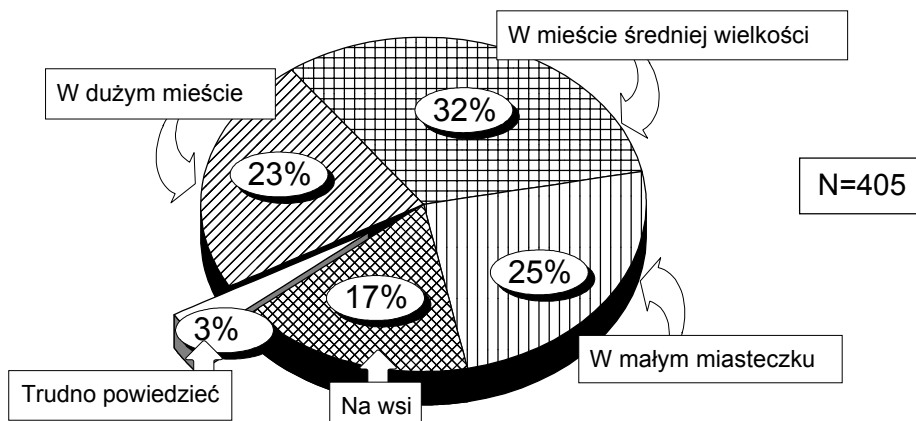

Większość Polaków (64%) chciałaby mieszkać w swojej miejscowości. Pozostali, gdyby obecnie mogli urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to najchętniej zamieszkaliby w mieście średniej wielkości. Stosunkowo najmniej osób wybrałoby życie na wsi.

WSKAZANIA RESPONDENTÓW, KTÓRZY CHCIELIBY MIESZKAĆ W INNEJ MIEJSCOWOŚCI

CBOS

RYS. 6. W MIEJSCOWOŚCI JAKIEJ WIELKOŚCI CHCIAŁ(A)BY PAN(I) MIESZKAĆ?

Przyjrzyjmy się, od czego zależą preferencje potencjalnych migrantów. Wydaje się, że największy wpływ na nie ma pozycja społeczno-ekonomiczna respondentów.

Życie w dużym mieście najczęściej wybierają ludzie z wyższym wykształceniem (52%), kadra kierownicza i inteligencja (46%), osoby najlepiej sytuowane - o najwyższych dochodach (36%) i w najlepszej kondycji materialnej (34%), a także uczniowie i studenci (46%). Tylko w tych grupach oraz wśród osób, które w ogóle nie uczestniczą w praktykach religijnych, wyraźnie dominują miłośnicy życia w dużych miastach. Wszyscy inni preferują miasta średniej wielkości. Amatorów życia na wsi stosunkowo najczęściej spotkamy wśród osób gorzej sytuowanych, mających wykształcenie zawodowe lub podstawowe. Częściej niż inni są to mieszkańcy wsi, aczkolwiek oni również, gdyby mogli, najchętniej zamieszkaliby w mieście średniej wielkości. Mieszkańcy największych miast najrzadziej deklarują chęć osiedlenia się na wsi.

Miłośnicy miejskiego życia poproszeni o wskazanie konkretnego miasta, w którym chcieliby mieszkać, wymienili szerokie spektrum możliwości, wśród których stosunkowo najczęściej pojawiły się - Warszawa (5%), Poznań (4%), Kraków (4%), Trójmiasto (4%) oraz Wrocław (2%). Niemal identyczne były preferencje Polaków, którym zadano to samo pytanie trzydzieści trzy lata wcześniej.

MIASTA REPREZENTACYJNE

Respondenci poproszeni o wskazanie polskich miast, które chcieliby pokazać obcokrajowcom, najczęściej wymieniali Kraków. Drugą pozycję w tym rankingu zajęła Warszawa. Ponad jedna trzecia ogółu respondentów wymieniła Gdańsk, jedna czwarta Poznań, prawie jedna piąta - Wrocław. Zakopane chciałby pokazać cudzoziemcom mniej więcej co szósty badany, natomiast Szczecin i Toruń mniej niż jedna dziesiąta ankietowanych. Pozostałe miasta pojawiają się znacznie rzadziej lub wręcz sporadycznie. Wymieniono ich około pięćdziesięciu.

Tabela 5

w procentach

Gdyby miał(a) Pan(i) pokazać kilka polskich miast cudzoziemcom, którzy niewiele wiedzą o naszym kraju - jakie miasta chciał(a)by Pan(i) im pokazać?	Odpowiedzi respondentów według terminów badań		
	jesień '63*	XII '96	
	Mieszkańcy miast	Ogółem	Mieszkańcy miast
Kraków	68	82	84
Warszawa	73	77	75
Gdańsk	20	36	40
Poznań	25	25	25
Wrocław	18	18	20
Zakopane	12	16	16
Szczecin	11	8	7
Toruń	4	7	8
Katowice	11	5	5
Łódź	8	4	4
Lublin	3	4	2
Gdynia	9	3	3
Trójmiasto	5	3	3
Olsztyn	1	3	3
Bydgoszcz	1	3	3
Sopot	0	2	1
Malbork	0	2	3
Kazimierz Dolny	0	2	3
Łańcut	0	2	2
Sandomierz	0	2	3
Wieliczka	0	2	2
Zamość	0	2	3
Opole	2	1	1
Białystok, Zielona Góra	1	1	1
Bielsko-Biała, Jelenia Góra, Zielona Góra, Kołobrzeg, Opole, Giżycko, Kalisz, Rzeszów, Suwałki, Tarnów	0	1	1
Biała Podlaska, Chełm, Ciechanów, Elbląg, Frombork, Gniezno, Gorzów Wielkopolski, Konin, Koszalin, Krosno, Książ, Legnica, Łomża, Nowy Targ, Ostrołęka, Piła, Piotrków Trybunalski, Płock, Przemyśl, Skierniewice, Słupsk, Tarnobrzeg, Włocławek	0	poniżej 1%	poniżej 1%
Nowa Huta	11	0	0

*OBOP przeprowadził sondaż jesienią '63 na liczącej 1689 osób reprezentatywnej próbie mieszkańców miast. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było wymienić cztery miasta.

Zdaniem badanych, obecnie wiele polskich miast jest godnych pokazania obcokrajowcom. Zwróćmy uwagę, że ponad trzydzieści lat temu ankietowani zapytani o to samo, wymienili o czterdzieści miast mniej. Tylko jedno miasto, które przed laty co dziesiąty badany uznał za reprezentacyjne, obecnie zostało całkowicie pominięte - jest nim Nowa Huta. Gdy porównujemy wybory mieszkańców miast dokonane przed laty i obecnie, okazuje się, że od tamtego czasu zmalało również uznanie dla Katowic, Łodzi oraz Gdyni. Wyraźnie wzrósł natomiast prestiż Krakowa i Gdańska.

POSTRZEGANIE REGIONÓW KRAJU

Respondenci mają świadomość tego, że w kraju są regiony lepsze i gorsze do zamieszkania, znacznie częściej jednak dostrzegają istnienie regionów gorszych.

Tabela 6

w procentach

Czy, według Pana(i), są jakieś województwa czy regiony kraju, w których:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
– lepiej jest mieszkać niż w innych	57	28	15
– gorzej jest mieszkać niż w innych	71	18	11

Świadomość zróżnicowania warunków życiowych w różnych częściach kraju rośnie wraz z pozycją społeczno-ekonomiczną respondentów - jest tym większa, im wyższym wykształceniem i dochodami legitymują się badani.

Poza respondentami z podstawowym wykształceniem i najgorzej sytuowanymi mniejszą niż inni świadomość zróżnicowań mają także badani najstarsi, emeryci i renciści oraz mieszkańcy wsi, a więc ludzie znajdujący się w gorszym położeniu społecznym, mający na ogół niższe niż pozostali kompetencje obywatelskie.

Respondentów, którzy uważają, że są regiony kraju, w których jest lepiej mieszkać niż w innych, poproszono o ich wymienienie⁴. Okazało się, że najwięcej badanych wyróżniło pod tym względem region środkowy. Ostatnie miejsca w tym rankingu zajęły regiony - zachodni i wschodni.

---

⁴ Odpowiedzi na pytania otwarte, w których respondenci wymieniali - ich zdaniem - lepsze i gorsze województwa, regiony, poklasyfikowano według zasad przyjętych w CBOS, por. Aneks.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY KRAJU,
W KTÓRYCH JEST LEPIEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=617)

CBOS

W których regionach kraju jest **lepiej** mieszkać niż w innych?

Środkowy	41%
Północny	25%
Środkowo-zachodni	21%
Południowo-zachodni	15%
Południowo-wschodni	15%
Zachodni	8%
Wschodni	3%
Inne określenia	14%

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było wymienić dowolną liczbę regionów.

Wymienione przez respondentów powody uznania pewnych regionów kraju za lepsze do zamieszkania sprowadzają się do kilku zasadniczych spraw. O pozytywnej ocenie regionu decyduje przede wszystkim sytuacja na rynku pracy, na którą powołuje się ponad połowa udzielających odpowiedzi na pytanie otwarte. Mówią oni o mniejszym zagrożeniu bezrobociem, większych szansach na zatrudnienie, o lepszej pracy. Więcej niż co czwarty badany z tej grupy przytacza powody związane z ekologią i przyrodą: między innymi czyste środowisko, dobre warunki klimatyczne, spokój, walory krajobrazowe. Ponad jedna piąta wymienia warunki życia - wyższe zarobki, tańsze utrzymanie, wyższy poziom życia. Nie bez znaczenia dla ankietowanych (16%) jest również poziom rozwoju gospodarczego regionu - inwestycje, zaangażowanie zagranicznego kapitału, stopień uprzemysłowienia, a także gwarantująca rozwój opieka ze strony państwa. Część z nich (12%) przywiązuje też wagę do infrastruktury regionu - komunikacji, telefonizacji, stanu dróg, sieci wodociągów, zaopatrzenia w towary, nasycenia urzędami. Argumentem przemawiającym za pozytywną oceną regionu jest również kultura, gospodarność i samorządność jego mieszkańców. W wypowiedziach badanych pojawia się także inne kryterium kulturowe - łatwiejszy dostęp do kultury i edukacji.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY,
W KTÓRYCH JEST LEPIEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=630)

		CBOS
Dlaczego jest lepiej tam mieszkać?		
Praca - mniejsze bezrobocie, większe możliwości zatrudnienia, lepsza praca		52%
Ekologia - czyste środowisko, dobre warunki klimatyczne, spokój, walory krajobrazowe		27%
Warunki życia - możliwość większych dochodów, wyższy poziom życia, tańsze życie		22%
Rozwój gospodarczy - inwestycje, zagraniczny kapitał, uprzemysłowienie, opieka ze strony państwa		16%
Infrastruktura - lepsza komunikacja, telefony, drogi, autobusy, wodociągi, lepsze zaopatrzenie, więcej urzędów		12%
Kultura, gospodarność, samorządność mieszkańców		9%
Dostęp do kultury i edukacji		6%
Poziom rolnictwa - rozwinięte rolnictwo, dobra ziemia, lepsza żywność		2%
Związki rodzinne		2%
Bezpieczeństwo publiczne		1%
Inne, konkretne uzasadnienia		2%
Badani mogli wymienić kilka powodów.		

Respondentów, którzy uważają, że są regiony kraju, w których mieszka się gorzej niż w innych, również poproszono o ich wymienienie. Najwięcej badanych oceniło negatywnie region wschodni, nieco mniej południowo-zachodni i południowo-wschodni.

ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY KRAJU,
W KTÓRYCH JEST GORZEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=774)

		CBOS
W których regionach kraju jest gorzej mieszkać niż w innych?		
Wschodni		36%
Południowo-zachodni		32%
Południowo-wschodni		30%
Północny		19%
Środkowy		7%
Zachodni		4%
Środkowo-zachodni		1%
Inne określenia		7%
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było wymienić dowolną liczbę regionów.		

Wymienione przez respondentów powody uznania pewnych regionów kraju za gorsze do zamieszkania są paralelne do już omawianych. O negatywnej ocenie regionu decyduje przede wszystkim sytuacja na rynku pracy. Niemal dwie trzecie udzielających odpowiedzi na to pytanie (otwarte) mówi o zagrożeniu bezrobociem, braku miejsc pracy. Jedna trzecia badanych z tej grupy wskazuje na degradację środowiska, jego zatrucie, na wynikające z tego zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi, a co siódmy powołuje się na złe warunki życia, biedę wynikającą z panującego w regionie bezrobocia, z niskich zarobków, drożyzny. Nie bez znaczenia (11%) jest również brak perspektyw rozwoju, zastój gospodarczy: brak inwestorów, a także brak zainteresowania państwa danym regionem. Zbliżoną rangę (9%) respondenci nadają zaniedbaniom cywilizacyjno-kulturowym, takim jak brak kultury, infrastruktury, wynikającym z uwarunkowań historycznych - zaborów, przesiedleń, dewastacji dokonanej przez Rosjan. Równie często (9%) o negatywnej ocenie regionu decyduje zła sytuacja na wsi - bieda wynikająca z rozpadu PGR-ów, ze słabej ziemi czy surowego klimatu.

**ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY,
W KTÓRYCH JEST GORZEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=787)**

	CBOS
Dlaczego jest gorzej tam mieszkać?	
Bezrobocie , brak miejsc pracy, brak zakładów, przemysłu	61%
Ekologia : zatrucie środowiska, zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi, choroby, umieralność, degradacja środowiska naturalnego, brak zieleni, brud, hałas	33%
Złe warunki życia, bieda - ogólnie lub jako konsekwencja bezrobocia, niskich zarobków, drożyzny	14%
Brak perspektyw rozwoju, zastój gospodarczy : brak inwestorów, brak zainteresowania państwa	11%
Zaniedbania cywilizacyjno-kulturowe i "zawieruchy historyczne" : brak kultury, infrastruktury, skutki zaborów, przesiedleń, tereny zdewastowane przez Rosjan	9%
Sytuacja na wsi - bieda, rozpad PGR-ów, zła ziemia, surowy klimat	9%
Urbanizacja - przeludnienie, tłok, droższe życie	3%
Poczucie izolacji - daleko od miasta, od władzy, po wszystko trzeba jeździć do miasta, duże odległości, słabe zaludnienie	3%
Brak bezpieczeństwa publicznego , przestępczość	1%
Inne, konkretne uzasadnienia	5%

Badani mogli wymienić kilka powodów.

PORÓWNANIE SPOŁECZNYCH OCEN POSZCZEGÓLNYCH REGIONÓW KRAJU

Odsetki ocen pozytywnych i negatywnych, uzyskane przez każdy z regionów, składają się na ich globalną społeczną ocenę. Najwyższe notowania uzyskał region środkowy (najwięcej ocen pozytywnych i największa ich przewaga nad negatywnymi). Drugie miejsce zajmuje region środkowozachodni. Ambiwalentna jest natomiast ocena regionu północnego (stosunkowo wysoki poziom zarówno ocen pozytywnych, jak i negatywnych z niewielką przewagą tych pierwszych). Wyraźnie najslabsza jest wiedza badanych o regionie zachodnim, uzyskał on niewiele ocen, są one również ambiwalentne, z nieznaczną przewagą ocen pozytywnych. Globalne oceny regionów południowo-wschodniego i południowo--zachodniego są bardzo podobne: w obu wyraźnie przeważają oceny negatywne. Zdecydowanie najbardziej negatywna okazała się jednak społeczna ocena regionu wschodniego.

Tabela 7

Regiony	Odsetki respondentów wymieniających dany region jako lepszy/gorszy do zamieszkania		Globalna ocena regionu (plus oznacza przewagę ocen pozytywnych, minus - przewagę ocen negatywnych)
	lepszy	gorszy	
Środkowy	41	7	+34
Środkowozachodni	21	1	+20
Północny	25	19	+6
Zachodni	8	4	+4
Południowo-wschodni	15	30	-15
Południowo-zachodni	15	32	-17
Wschodni	3	36	-33
N =	630	787	

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było wymienić dowolną liczbę regionów.

Okazuje się, że opinie o regionach wyrażone przez ogół badanych tylko częściowo znajdują potwierdzenie w opiniach mieszkańców ocenianych regionów, które można jednak uznać za bardziej miarodajne, ponieważ wynikają z bezpośrednich obserwacji.

Tabela 8

Regiony	Odsetki respondentów - mieszkańców poszczególnych regionów - wymieniających swój region jako lepszy/gorszy do zamieszkania		Globalna ocena regionu (plus oznacza przewagę ocen pozytywnych, minus - przewagę ocen negatywnych)
	lepszy	gorszy	
Środkowy	53	17	+36
Środkowozachodni	47	6	+41
Północny	39	19	+20
Zachodni	27	10	+17
Południowo-wschodni	34	31	+3
Południowo-zachodni	36	32	+4
Wschodni	8	54	-46
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ można było wymienić dowolną liczbę regionów.			

Opinie mieszkańców regionu wschodniego, wyraźnie potwierdzają jego negatywną ocenę. Potwierdziła się również pozytywna ocena regionów: środkowozachodniego, który jest stosunkowo najlepiej oceniany, oraz środkowego. Natomiast pozostali respondenci wystawiają swoim regionom wyraźnie lepsze oceny niż ogół badanych.

*

Na podstawie uzasadnień przytoczonych przez osoby uznające poszczególne regiony za lepsze lub gorsze do zamieszkania można zrekonstruować funkcjonujący w świadomości Polaków obraz każdego z nich.

Region środkowy ceniony jest przede wszystkim za dobrą sytuację na rynku pracy - większe możliwości zatrudnienia, lepsze warunki pracy, mniejsze zagrożenie bezrobociem. Dla jego oceny ważne okazały się również warunki życia i, w mniejszym stopniu, rozwój gospodarczy oraz infrastruktura. Stosunkowo rzadko uzyskuje on oceny negatywne, które jednak przede wszystkim wiążą się z bezrobociem, znacznie rzadziej ze złymi warunkami życia i niekorzystną sytuacją ekologiczną, a także nadmierną urbanizacją.

Region środkowozachodni cechuje, zdaniem badanych, stosunkowo dobra sytuacja na rynku pracy oraz rozwój gospodarczy. Na tle innych regionów wyróżnia się on w świadomości badanych wysoką kulturą, gospodarnością i samorządnością mieszkańców, a także lepszym dostępem do kultury i edukacji oraz wyższym poziomem rolnictwa. Prawie nie uzyskuje on ocen negatywnych.

Region północny uzyskał pozytywne oceny głównie z powodów ekologicznych - czystego środowiska, dobrych warunków klimatycznych, walorów krajobrazowych. Znacznie rzadziej niż w przypadku innych regionów respondenci oceniali go pozytywnie za dobrą sytuację na rynku pracy. Natomiast zdecydowana większość ocen negatywnych regionu wypływa z cechującego go bezrobocia. Częściej niż w innych regionach dostrzegana jest tu również zła sytuacja na wsi (bieda, rozpad PGR-ów, zła ziemia, surowy klimat).

Region zachodni najslabiej zaistniał w świadomości respondentów, jego ocena jest ambiwalentna, zarówno gdy chodzi o rynek pracy (choć częściej badani dostrzegają na nim bezrobocie), jak i o ekologię (choć przeważają negatywne jej oceny). Stosunkowo często respondenci wskazują na cechujący go rozwój gospodarczy i lepszą infrastrukturę, ale także na zaniedbania cywilizacyjno-kulturowe.

Region południowo-zachodni uzyskuje więcej ocen negatywnych niż pozytywnych. Negatywne wiążą się przede wszystkim ze złą sytuacją ekologiczną - degradacją środowiska, jego zatruciem oraz wynikającym z tego zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi. Pozytywne oceny wynikają z dobrej, zdaniem badanych, sytuacji na rynku pracy, dobrych warunków życia oraz rozwoju gospodarczego.

Region południowo-wschodni częściej oceniany jest negatywnie niż pozytywnie. O negatywnej ocenie decyduje przede wszystkim panujące tam bezrobocie, brak zakładów pracy, przemysłu. Towarzyszą temu, zdaniem badanych, złe warunki życia i brak perspektyw rozwoju. Pozytywna ocena opiera się przede wszystkim na dobrej sytuacji ekologicznej regionu oraz zadowoleniu znacznej części respondentów z sytuacji na rynku pracy.

Region wschodni uzyskuje bardzo niewiele ocen pozytywnych, negatywne zaś wiążą się głównie z panującym tam bezrobociem, brakiem perspektyw rozwoju, złymi warunkami życia, zaniedbaniami cywilizacyjno-kulturowymi oraz złą sytuacją na wsi.

**ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY,
W KTÓRYCH JEST LEPIEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=630)**

Tabela 9

w procentach

Uzasadnienia, dlaczego w wymienionych regionach jest lepiej mieszkać niż w innych	Ogółem	W których regionach kraju jest lepiej mieszkać niż w innych?*					
		Środkowy	Północny	Środkowo-zachodni	Południowo-zachodni	Południowo-wschodni	Zachodni
Praca	52	74	32	48	66	41	53
Ekologia	27	3	59	14	20	49	22
Warunki życia	22	33	15	13	24	18	19
Rozwój gospodarczy	16	19	12	31	23	18	29
Infrastruktura	12	16	15	11	10	13	21
Kultura mieszkańców	9	5	7	25	9	4	10
Dostęp do kultury i edukacji	6	8	3	9	1	3	6
Poziom rolnictwa	2	1	1	8	0	0	2
N =	630	253	150	131	90	90	47

* Z powodu małej liczebności (N=19) pominięto osoby, które wymieniły region wschodni.

**ODPOWIEDZI RESPONDENTÓW, KTÓRZY UWAŻAJĄ, ŻE SĄ REGIONY,
W KTÓRYCH JEST GORZEJ MIESZKAĆ NIŻ W INNYCH (N=787)**

Tabela 10

w procentach

Uzasadnienia, dlaczego w wymienionych regionach jest gorzej mieszkać niż w innych	Ogółem	W których regionach kraju jest gorzej mieszkać niż w innych? *					
		Wschodni	Południowo-zachodni	Południowo-wschodni	Północny	Środkowy	Zachodni
Praca	61	80	20	77	80	71	63
Ekologia	33	7	94	12	7	22	36
Złe warunki życia	14	18	5	21	15	25	6
Brak perspektyw rozwoju	11	22	4	19	14	10	9
Zaniedbania cywilizacyjno-kulturowe	9	17	4	11	7	8	26
Sytuacja na wsi	9	14	1	10	21	6	9
Urbanizacja	3	0	8	1	3	15	0
Poczucie izolacji	3	3	1	5	2	0	0
N =	787	275	247	233	143	52	30

* Z powodu małej liczebności (N=11) pominięto osoby, które wymieniły region środkowozachodni.

Wyniki badania wskazują na wysoką społeczną akceptację swojego miejsca zamieszkania. Od roku 1989 wraz z upływem lat w Polsce wyraźnie przybywa osób, które dostrzegają w swojej miejscowości zmiany na lepsze, ubywa zaś przekonanych o tym, iż nic się nie zmieniło lub że sytuacja uległa pogorszeniu.

Większość Polaków jest przywiązana do swojego miejsca zamieszkania. Ewentualną gotowość do migracji deklaruje niespełna jedna trzecia ankietowanych. Gdyby obecnie mogli oni urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to najchętniej zamieszkaliby w mieście średniej wielkości. Stosunkowo najmniej osób wybrałoby życie na wsi.

Jedynie co siódmy rodak wołałby mieszkać za granicą niż w Polsce. Tak wysoka aprobata życia w kraju utrzymuje się prawie we wszystkich grupach społeczno-demograficznych, najniższa jest wśród uczniów i studentów. Polacy, którzy myślą o emigracji, najchętniej osiedliliby się w Niemczech, rzadziej w USA. Sporadycznie wskazują też na Australię i Kanadę oraz Francję, Szwajcarię i inne kraje europejskie.

Silne zakorzenienie w kraju i w miejscu zamieszkania nie pozostaje bez wpływu na postrzeganie miast i regionów Polski. Badani wymienili około pięćdziesięciu miast, które uznali za reprezentacyjne dla naszego kraju, w tym przede wszystkim Kraków i Warszawę oraz znacznie rzadziej Gdańsk, Poznań, Wrocław i Zakopane.

Polacy mają świadomość tego, że w kraju są regiony lepsze i gorsze do zamieszkania, znacznie częściej jednak dostrzegają istnienie tych gorszych. Zaliczają do nich przede wszystkim region wschodni, południowo-wschodni oraz południowo-zachodni. Za regiony lepsze do życia najczęściej uznają region środkowy i środkowozachodni. Na ocenę regionu wpływa przede wszystkim sytuacja na rynku pracy. W mniejszym stopniu decydują warunki ekologiczne, warunki życia, a także poziom oraz perspektywy rozwoju gospodarczego.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) z tego, że mieszka Pan(i) w tej miejscowości?

(%)

	Bardzo zadowolony(a)	Raczej zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	51	12	3	1115
Płeć					
Mężczyźni	36	51	10	3	528
Kobiety	35	51	13	2	587
Wiek					
do 24 lat	27	60	9	4	154
25-34	31	49	17	3	197
35-44	31	53	13	3	256
45-54	36	51	11	2	171
55-64	41	48	8	3	156
65 lat i więcej	47	42	10	1	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	30	54	13	3	415
Miasto do 20 tys.	32	49	14	5	133
od 21 do 100 tys.	33	53	10	4	225
101-500 tys.	40	49	11	0	215
501 tys. i więcej mieszk.	50	39	8	2	127
Region					
Północny	45	43	10	2	120
Zachodni	36	51	12	1	100
Środkowozachodni	36	50	9	6	166
Środkowy	34	50	11	5	220
Wschodni	30	54	15	1	131
Południowo-wschodni	39	51	15	1	178
Południowo-zachodni	29	54	15	2	200
Wykształcenie					
Podstawowe	34	53	11	2	333
Zasadnicze zawodowe	30	53	11	5	293
Średnie	39	47	12	1	381
Wyższe	38	49	11	2	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	36	50	12	1	81
Prac. umysł. niż. szczebla	39	45	14	2	126
Pracownicy fiz.-umysł.	36	56	8	0	77
Robotnicy wykwalifikowani	28	51	15	6	104
Robotnicy niewykwalifik.	25	67	5	3	53
Rolnicy	32	54	8	7	72
Prywatni przedsiębiorcy	31	47	15	6	45
Bierni zawodowo					
Renciści	42	45	11	2	124
Emeryci	42	47	9	2	228
Uczniowie i studenci	28	57	14	1	58
Bezrobotni	24	54	18	4	93
Gospodynie domowe i inni	35	55	9	1	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	37	46	14	3	120
Sektor państwowy	29	57	12	2	148
Sektor prywatny	36	49	12	4	246
Spółdzielczość	51	49	0	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	32	57	10	1	163
151 - 225 zł	25	53	20	2	155
226 - 325 zł	39	48	12	0	232
326 - 425 zł	39	50	6	4	169
Powyżej 426 zł	38	48	10	3	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	33	51	14	2	281
Średnie	33	52	12	3	523
Dobre	40	48	9	3	311
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	35	50	15	0	57
Raz w tygodniu	37	50	11	2	572
Kilka razy w miesiącu	28	57	14	1	127
Kilka razy w roku	34	48	13	5	233
W ogóle nie uczestniczy	35	51	7	7	125
Poglądy polityczne					
Lewica	37	51	10	2	189
Centrum	33	52	14	2	336
Prawica	38	50	12	1	342
Trudno powiedzieć	34	49	10	7	246

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, od roku 1989 w Pana(i) miejscowości: 1 - zmieniło się na lepsze; 2 - zmieniło się na gorsze; 3 - praktycznie nic się nie zmieniło (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	64	12	20	5	1112
Płeć					
Mężczyźni	65	12	20	4	527
Kobiety	63	12	20	5	585
Wiek					
do 24 lat	66	10	16	8	154
25-34	64	7	23	5	195
35-44	69	11	17	3	256
45-54	61	16	22	1	170
55-64	61	15	20	4	156
65 lat i więcej	60	13	21	6	181
Miejsce zamieszkania					
Wieś	55	14	27	4	415
Miasto do 20 tys.	64	16	17	3	132
od 21 do 100 tys.	66	12	16	5	223
101-500 tys.	73	7	14	6	215
501 tys.i więcej mieszk.	72	8	15	6	126
Region					
Północny	69	11	16	4	117
Zachodni	72	15	11	2	100
Środkowozachodni	61	12	21	7	166
Środkowy	57	13	24	5	220
Wschodni	76	17	25	5	131
Południowo-wschodni	63	11	12	6	177
Południowo-zachodni	63	6	24	6	200
Wykształcenie					
Podstawowe	55	16	25	4	333
Zasadnicze zawodowe	59	11	24	6	291
Średnie	72	9	14	4	379
Wyższe	76	8	11	5	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	78	5	13	4	81
Prac.umysł.niż.szczębla	73	6	15	5	126
Pracownicy fiz.- umysł.	66	2	27	5	76
Robotnicy wykwalifikowani	63	14	18	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	57	14	27	2	53
Rolnicy	53	13	34	0	72
Prywatni przedsiębiorcy	59	25	9	7	45
Bierni zawodowo					
Renciści	62	17	20	2	124
Emeryci	60	13	20	6	228
Uczniowie i studenci	77	5	13	5	58
Bezrobotni	62	15	17	6	91
Gospodynie domowe i inni	53	11	28	8	51
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	67	9	19	5	120
Sektor państwowy	68	7	22	3	148
Sektor prywatny	67	14	15	4	245
Spółdzielczość	87	0	13	0	17
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	55	20	22	3	162
151 - 225	55	13	27	5	154
226 - 325	59	16	22	3	232
326 - 425	69	8	19	4	168
Powyżej 426 zł	74	6	14	6	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	52	18	25	6	281
Średnie	62	13	21	4	521
Dobre	78	4	13	5	310
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	48	17	30	5	56
Raz w tygodniu	67	12	19	2	571
Kilka razy w miesiącu	67	10	18	6	127
Kilka razy w roku	61	12	20	7	232
W ogóle nie uczestniczy	59	11	19	11	124
Poglądy polityczne					
Lewica	64	12	20	4	188
Centrum	62	11	24	3	335
Prawica	71	13	13	3	341
Trudno powiedzieć	57	11	23	10	245

Tabela 3. Gdyby obecnie mógł(mogła) Pan(i) urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to czy wybrał(a)by Pan(i): 1 - tę samą miejscowość, co obecnie; 2 - inną miejscowość (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	64	31	5	1115
Płeć				
Mężczyźni	65	32	4	528
Kobiety	63	31	6	587
Wiek				
do 24 lat	58	33	8	154
25-34	55	38	7	197
35-44	58	38	4	256
45-54	66	31	4	171
55-64	70	26	4	156
65 lat i więcej	79	19	3	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	63	30	6	415
Miasto do 20 tys.	61	35	4	133
od 21 do 100 tys.	63	32	4	225
101-500 tys.	61	34	5	215
501 tys.i więcej mieszk.	73	25	1	127
Region				
Północny	58	38	4	120
Zachodni	63	31	6	100
Środkowozachodni	63	30	7	166
Środkowy	67	28	4	220
Wschodni	70	26	4	131
Południowo-wschodni	64	32	3	178
Południowo-zachodni	60	35	5	200
Wykształcenie				
Podstawowe	72	25	3	333
Zasadnicze zawodowe	59	35	6	293
Średnie	61	33	6	381
Wyższe	60	35	6	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	58	37	5	81
Prac.umysł.niż.szczębla	59	36	5	126
Pracownicy fiz.- umysł.	65	28	7	77
Robotnicy wykwalifikowani	55	44	2	104
Robotnicy niewykwalifik.	74	20	6	53
Rolnicy	62	29	9	72
Prywatni przedsiębiorcy	59	29	11	45
Bierni zawodowo				
Renciści	69	28	2	124
Emeryci	75	22	3	228
Uczniowie i studenci	50	38	12	58
Bezrobotni	55	43	2	93
Gospodynie domowe i inni	64	30	6	51
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	54	35	12	120
Sektor państwowy	59	37	3	148
Sektor prywatny	66	31	3	246
Spółdzielczość	68	32	0	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	62	33	5	163
151 - 225	52	43	6	155
226 - 325	66	30	4	232
326 - 425	72	25	3	169
Powyżej 426 zł	66	30	4	300
Ocena własnych war. mater.				
Złe	65	29	6	281
Średnie	61	35	4	523
Dobre	67	27	6	311
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	66	29	5	57
Raz w tygodniu	64	31	4	572
Kilka razy w miesiącu	61	33	6	127
Kilka razy w roku	61	33	5	233
W ogóle nie uczestniczy	68	28	4	125
Poglądy polityczne				
Lewica	63	35	2	189
Centrum	61	34	5	336
Prawica	65	32	3	342
Trudno powiedzieć	67	24	9	246

Tabela 4. Niezależnie od tego, w jakim jest Pan(i) wieku, w jakiej sytuacji rodzinnej i materialnej, proszę powiedzieć, czy wolał(a)by Pan(i) mieszkać:

	(%)			
	w Polsce	za granicą	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	85	14	2	1114
Płeć				
Mężczyźni	83	15	2	528
Kobiety	86	12	1	587
Wiek				
do 24 lat	68	29	2	154
25-34	78	19	2	197
35-44	88	11	1	256
45-54	87	12	1	171
55-64	90	9	1	156
65 lat i więcej	94	4	2	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	87	12	1	415
Miasto do 20 tys.	84	15	1	133
od 21 do 100 tys.	82	15	3	225
101-500 tys.	83	15	2	215
501 tys.i więcej mieszk.	85	14	1	126
Region				
Północny	84	15	1	120
Zachodni	85	14	1	100
Środkowozachodni	89	8	3	166
Środkowy	87	12	1	219
Wschodni	87	12	1	131
Południowo-wschodni	79	19	2	178
Południowo-zachodni	82	16	2	200
Wykształcenie				
Podstawowe	86	12	2	333
Zasadnicze zawodowe	80	19	2	293
Średnie	88	11	1	381
Wyższe	82	16	1	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	90	9	0	81
Prac.umysł.niż.szczębla	82	16	2	126
Pracownicy fiz.- umysł.	85	15	0	77
Robotnicy wykwalifikowani	82	13	4	104
Robotnicy niewykwalifik.	87	13	0	53
Rolnicy	88	12	0	72
Prywatni przedsiębiorcy	85	15	0	45
Bierni zawodowo				
Renciści	92	8	1	124
Emeryci	90	8	2	227
Uczniowie i studenci	68	31	1	58
Bezrobotni	75	21	4	93
Gospodynie domowe i inni	77	20	3	51
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	84	14	2	120
Sektor państwowy	90	9	1	148
Sektor prywatny	83	16	1	246
Spółdzielczość	87	13	0	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	79	19	1	163
151 - 225	87	13	1	155
226 - 325	84	14	2	232
326 - 425	86	13	1	169
Powyżej 426 zł	88	11	2	300
Ocena własnych war. mater.				
Złe	80	18	2	281
Średnie	86	12	2	523
Dobre	87	12	1	311
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	87	13	0	57
Raz w tygodniu	86	14	1	571
Kilka razy w miesiącu	88	12	0	127
Kilka razy w roku	82	16	2	233
W ogóle nie uczestniczy	82	12	6	125
Poglądy polityczne				
Lewica	88	10	2	189
Centrum	83	16	1	336
Prawica	89	10	1	342
Trudno powiedzieć	79	18	2	246

Tabela 5. W miejscowości jakiej wielkości chciał(a)by Pan(i) mieszkać?

(%)

	Na wsi	W małym mieście	W mieście średniej wielkości	W dużym mieście	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	25	32	23	3	405
Płeć						
Mężczyźni	20	26	32	20	3	186
Kobiety	15	24	32	26	3	218
Wiek						
do 24 lat	15	18	39	23	6	64
25-34	15	24	30	31	0	88
35-44	19	17	37	23	4	108
45-54	19	29	31	18	3	59
55-64	16	44	24	9	7	47
65 lat i więcej	22	31	19	28	0	39
Miejsce zamieszkania						
Wieś	23	28	34	11	4	153
Miasto do 20 tys.	10	22	33	34	1	52
od 21 do 100 tys.	17	14	31	32	6	83
101-500 tys.	17	30	26	26	1	84
501 tys.i więcej mieszk.	4	31	34	30	2	34
Region						
Północny	9	33	31	21	5	51
Zachodni	23	36	16	25	0	37
Środkowozachodni	17	14	30	29	11	62
Środkowy	13	25	40	20	3	72
Wschodni	12	29	29	27	2	39
Południowo-wschodni	24	19	32	24	1	63
Południowo-zachodni	22	26	33	19	0	81
Wykształcenie						
Podstawowe	18	30	33	14	4	92
Zasadnicze zawodowe	22	26	33	15	4	121
Średnie	15	25	31	26	2	148
Wyższe	10	12	25	52	1	44
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	12	10	30	46	1	34
Prac.umysł.niż.szczębla	11	19	34	34	2	51
Pracownicy fiz.- umysł.	38	32	24	6	0	27
Robotnicy wykwalifikowani	23	20	34	21	2	47
Robotnicy niewykwalifik.	33	31	31	5	0	14
Rolnicy	30	25	31	8	6	28
Prywatni przedsiębiorcy	10	11	29	32	19	18
Bierni zawodowo						
Renciści	14	39	32	16	0	38
Emeryci	15	38	28	14	5	58
Uczniowie i studenci	12	15	26	46	0	29
Bezrobotni	13	21	39	24	2	42
Gospodynie domowe i inni	10	38	38	7	7	18
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	20	19	31	30	1	56
Sektor państwowy	23	25	32	18	1	60
Sektor prywatny	15	22	27	29	6	83
Spółdzielczość	44	18	13	25	0	5
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	22	23	37	14	4	61
151 - 225	27	29	37	8	0	75
226 - 325	19	33	28	20	0	78
326 - 425	15	24	29	29	2	47
Powyżej 426 zł	12	18	30	36	4	102
Ocena własnych war. mater.						
Złe	19	21	37	17	7	98
Średnie	18	29	32	20	2	203
Dobre	15	22	26	34	2	104
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	21	43	22	13	0	19
Raz w tygodniu	19	23	34	23	2	204
Kilka razy w miesiącu	18	25	34	17	6	50
Kilka razy w roku	12	27	32	24	5	90
W ogóle nie uczestniczy	15	24	23	33	5	40
Poglądy polityczne						
Lewica	17	35	24	23	0	70
Centrum	16	21	43	19	1	131
Prawica	18	27	27	28	0	121
Trudno powiedzieć	17	20	27	22	14	82

Tabela 6. Czy, według Pana(i), są jakieś województwa czy regiony kraju, w których lepiej jest mieszkać niż w innych?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	28	15	1115
Płeć				
Mężczyźni	62	28	11	528
Kobiety	53	28	19	587
Wiek				
do 24 lat	62	28	10	154
25-34	62	27	11	197
35-44	63	24	12	256
45-54	64	26	10	171
55-64	51	28	21	156
65 lat i więcej	37	36	27	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	46	36	18	415
Miasto do 20 tys.	67	18	15	133
od 21 do 100 tys.	59	27	14	225
101-500 tys.	63	26	11	215
501 tys. i więcej mieszk.	69	17	14	127
Region				
Północny	58	25	16	120
Zachodni	62	21	17	100
Środkowozachodni	52	31	17	166
Środkowy	59	26	16	220
Wschodni	55	25	20	131
Południowo-wschodni	56	30	14	178
Południowo-zachodni	58	34	8	200
Wykształcenie				
Podstawowe	38	38	24	333
Zasadnicze zawodowe	57	27	15	293
Średnie	66	24	10	381
Wyższe	82	12	6	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	78	18	4	81
Prac. umysł. niż. szczebla	73	18	9	126
Pracownicy fiz. - umysł.	58	32	11	77
Robotnicy wykwalifikowani	66	25	9	104
Robotnicy niewykwalifik.	52	25	23	53
Rolnicy	56	32	12	72
Prywatni przedsiębiorcy	85	14	1	45
Bierni zawodowo				
Renciści	41	35	25	124
Emeryci	45	31	24	228
Uczniowie i studenci	61	23	16	58
Bezrobotni	50	39	11	93
Gospodynie domowe i inni	48	37	15	51
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	60	27	13	120
Sektor państwowy	68	23	10	148
Sektor prywatny	72	19	8	246
Spółdzielczość	76	10	14	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	45	37	18	163
151 - 225	55	32	13	155
226 - 325	58	28	14	232
326 - 425	53	30	17	169
Powyżej 426 zł	66	23	12	300
Ocena własnych war. mater.				
Złe	54	30	17	281
Średnie	58	28	14	523
Dobre	59	26	15	311
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	29	11	57
Raz w tygodniu	53	30	17	572
Kilka razy w miesiącu	64	25	10	127
Kilka razy w roku	61	27	12	233
W ogóle nie uczestniczy	58	22	20	125
Poglądy polityczne				
Lewica	60	29	11	189
Centrum	61	27	12	336
Prawica	68	22	11	342
Trudno powiedzieć	35	37	29	246